

ԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՈՅ

ՆՐԱՏ Ա. 5 ՄԱՐՏ 1956

Հայաստանայց եկեղեցւոյ եպիսկոպոսաց ժողովը գումարուեցաւ Գահիրէի Հայոց Առաջնորդարանի դահլիճին մէջ Մարտ 5, 1956, Երկուշաբթի ժամը կէօրուան 12ին: Ժողովին կը նախագահէր Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս եւ Ծայրագոյն Պատրիարք Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Վազգէն Առաջին, որ եւ բացաւ ժողովը տէրունական աղօթքով: Ներկայ էին Կ. Պոլսոյ Պատրիարք Ամեն. Տ. Գարեգին Արքեպիսկոպոս, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Տեղապահ Տ. Խորէն Եպիսկոպոս, Երուսաղէմի Առաքելական Աթոռոյ Տեղապահ Տ. Եղիշէ Արքեպիսկոպոս, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան նախկին Տեղապահ Տ. Խաչ Արքեպիսկոպոս, Եգիպտոսի Հայոց Առաջնորդ Տ. Մամբրէ Արք. Սիրունեան, Հիւս. Ամերիկայի Սրբեւեան թեմի Առաջնորդ Տ. Մամբրէ Արք. Գալիա-յեան, Եւրոպայի թեմի Հայրապետական Պատուիրակ Տ. Սերովբէ Եպս., Վրաստանի Առաջնորդ եւ Վեհ. Հայրապետի ընկերացող Տ. Վարդան Եպս., Երուսաղէմի Առաքելական Աթոռոյ Եպիսկոպոսներէն Տ. Սուրէն, Տ. Հայկազուն, Տ. Պարգեւ եւ Տ. Հայրիկ Եպիսկոպոսներ, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան միաբաններէն Դպրեմանքի Տեսուչ Տ. Գրեհնիկ Եպս., Կիպրոսի Հայոց Առաջնորդ Տ. Ղեւոնդ Եպս. եւ Դամասկոսի թեմին Առաջնորդ Տ. Շաւարշ Եպս. եւ Գալիֆորնիոյ Հայոց Առաջնորդ Տ. Շնորհք Եպս., որ եւ ժողովի Ատենադպիր նշանակուեցաւ Վեհ. Հայրապետին կողմէ:

Ժողովի բացման աղօթքէն վերջ Վեհափառ Հայրապետը նախ իր ողջոյնի խօսքն ուղղեց բոլորին եւ ապա անդրադարձաւ որ մեր պատմութեան մէջ լոկ եպիսկոպոսներէ բաղկացեալ նման ժողովներ վերջին ժամանակներու մէջ տեղի չեն ունեցած: Մեր եկեղեցւոյ առհասարակ բոլոր խնդիրները, նոյնիսկ զուտ կրօնական բնոյթ կրող հարցեր, քննարկուած եւ իրենց լուծումը ստացած են այնպիսի ժողովներու մէջ՝ որոնց մասնակցած են ոչ միայն հոգեւորականներ, այլ նաեւ աշխարհականներ: Այսպէս է կազմութիւնը ներկայ մեր ազգային եկեղեցական ժողովներուն, որոնք գումարուած են էջմիածինի մէջ եւ այսպէս են առհասարակ մեր բոլոր թեմական ժողովները:

Ապա Վեհափառ Հայրապետը աւելցուց, որ շիտակ ճանապարհին վրայ ենք նաեւ այսօր, երբ լոկ եպիսկոպոսներէ բաղկացած այս ժողովը կը գումարենք՝ խորհրդակցելու համար մեր եկեղեցւոյն վերաբերեալ նիւթերու շուրջ: — Տարբեր կարծիքներ ալ կան, թէ միայն եպիսկոպոսներէ բաղկացած ժողովներ եւ անկէ բխող որոշումներ այնքան ալ սովորական չեն եղած մեր մէջ —:

Վեհափառ Հայրապետը հաստատեց թէ Ս. Էջմիածնի մէջ նման ժողով մը տեղի ունեցաւ 1954-ին հանգուցեալ Կաթողիկոսի թաղումէն յետոյ եւ 1955-ին նոր Կաթողիկոսի ընտրութենէն առաջ եւ վերջը: Դէպքերու բերումով, եւ առանց կանխապէս մտածուած ըլլալու, Եպիսկոպոսաց երրորդ համագումարը տեղի կ'ունենայ այսօր այստեղ, աւելի պատկառելի հանգամանքով, քանի որ ներկայ են մեր նուիրապետական բոլոր Աթոռներու գահակալները կամ ներկայացուցիչները: «Գրեթէ ոչ մէկ ատեն այսքան բարձրաստիճան հոգեւորականներ մէկ սեղանի շուրջ չեն բոլորուած: Ասիկա կը գտնեմ շատ առողջ եւ շինարար երեւոյթ մը եւ կ'ողջունեմ այս ժողովը այս ոգիով»:

Վեհափառ Հայրապետը, շարունակելով իր խօսքը, ըսաւ որ թէեւ մեր սիրտերը այս պահուս այնքան ալ ուրախ չեն, քանի որ մեր մտածումներու վրայ ստուեր մը իջած է ամենուս ծանօթ պատճառներով, այնու ամենայնիւ այն փաստը որ մենք, Հայաստանայց եկեղեցւոյ իշխանութիւնը ներկայացնող 17 բարձրաստիճան հոգեւորականներ, ի մի համախմբուած ենք, ինքնին ոգեւորիչ եւ դրական երեւոյթ մըն է: Շատ անգամ Տէրոջ ճանապարհը եւ անոր ներգործելու կերպերը մեզի անհասկնալի կը մնան: Ես համոզուած եմ որ մենք այսօր նման ճամբու մը վրայ կը գտնուինք եւ Աստուծոյ օգնութեամբ պիտի յաջողինք: Մեր ղեկարութիւնները հետզհետէ պիտի հարթուին եւ

մեր եկեղեցւոյ առջեւ լուսաւոր ճանապարհ մը պիտի բացուի, ճանապարհ մը վերագարթումի եւ վերածաղկումի: Այս հաւաստիքը թէեւ յստակ դատումով չեմ կրնար հիմնաւորել, սակայն այդ կը բխի իմ անկեղծ զգացումներէս: Նման դրական զգացում ունենալ ինքնին մեծ բան է: Վասնզի առհասարակ բոլոր մեծ գործերը զգացումներէ ճամբայ կ'ընեն եւ կը մտնեն իրենց իրականացման ճամբուն մէջ ժամանակի ընթացքին:

Ապա Վեհափառ Հայրապետը ժողովականներու նկատաւման յանձնեց ժողովի օրակարգը բաղկացիւ հետեւեալ կէտերէն:—

1. — Ընդհանուր զեկուցում Մայր Աթոռոյ ներկայ կացութեան մասին:
2. — Հայաստանեայց եկեղեցւոյ Սահմանադրութեան հարց:
3. — Հայաստանեայց եկեղեցւոյ կանոնադրքի կազմութեան հարց:
4. — Ս. Գրքի տպագրութեան 300 ամսակի տօնակատարութիւն եւ այդ առնչութեամբ Աստուածաշունչի աշխարհաբար թարգմանութեան հարց:
5. — Ս. Էջմիածնի Հոգեւոր ձեմարանի կազմակերպութեան ուժեղացման խնդիր:
6. — Արտասահմանէն բանի մը հոգեւորականներ Էջմիածին հրաւիրելու խնդիր:
7. — Մայր Աթոռի կողքին հոգեւոր կանառ մը ստեղծելու հարց:
8. — Ս. Էջմիածնի եւ մեր միւս Աթոռներու փոխյարարերութեան ծրագիր մը պատրաստելու հարց:
9. — Հայաստանեայց եկեղեցւոյ բարեկարգութիւն:
10. — Քրիստոնէական այլ եկեղեցիներու հետ յարաբերութեան խնդիր:

Առաջարկուեցաւ նաեւ Ամերիկայի անջատեալ եկեղեցիներու հարցը ղնել օրակարգի վրայ: Գարեգին Պատրիարք ըսաւ՝ թէ այդ խնդիրը կարելի է նկատի առնել «եկեղեցական բարեկարգութիւն» գլուխին ներքեւ:

Ապա Վեհափառը անցնելով օրակարգի առաջին հարցին, տուաւ իր զեկույցը Ս. Էջմիածնի ներկայ կացութեան մասին: Նախ յիշեց թէ 1954 Մայիս 9ին ի Տէր հանգեաւ Տ. Գէորգ Զ. Կաթողիկոս: Թաղումէն վերջ, Եպիսկոպոսական նիստի մէջ, կարդացուեցաւ հանգուցեալ Հայրապետին կտակը, որով նա տեղակալ կը նշանակէր Երուսաղէմի Պատրիարքութեան Տեղապահ Տ. Եղիշէ Արքեպիսկոպոսը: Եղիշէ Արք. ինչ ինչ պատճառներով չկրցաւ Էջմիածին երթալ: Մայր Աթոռը ղեկավարուեցաւ Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդի կողմէ, բաղկացած 3 հոգեւորական եւ 3 աշխարհական անդամներէ. հոգեւորականներէն մին նշանակուեցաւ Գեր. Հոգեւոր Խորհուրդի նախագահ: Վեհափառը իբրեւ անդամ Խորհուրդի՝ պատեհութիւն ունեցած է նաեւ շրջելու Կովկասի հայաշատ կեդրոնները, Պագու, Թիֆլիզ եւ Ռոստով, Կիրովպատ, եւ մօտէն շփման մէջ մտնելու եւ ծանօթանալու այդ շրջաններու հայութեան: Վեհափառ Հայրապետը անգամ մը եւս շեշտեց թէ ընտրութեան օրերուն ինք ամէն ճիգ թափած է որ Կաթողիկոսական ընտրութիւնը իր վրայ չկեդրոնանայ, բայց եկած է պահ մը, ըսաւ Վեհափառը, որ «չկրցայ յամառիլ եւ ինքզինքս Աստուծոյ յանձնելով ճամբայ ելայ»: Սրբութիւնը հաւաստիացուց, որ բոլոր նպատաւոր պայմանները կային որպէսզի Ս. Էջմիածին մտնէր իր պատմական դերին մէջ՝ իբրեւ կեդրոն Հայց. եկեղեցւոյ, ինչ-պէս եղած էր դարերու ընթացքին: Ընտրութեան յաջորդող երեւոյթներ եկան հաստատել այս իրականութիւնը: Իր իսկ բառերով.

«Հոգեւոր վերածննդեան ալիք մը անցաւ ամբողջ հայ ժողովուրդին վրայէն, այդ երեւոյթը յստակ ձեւ առաւ թէ ընտրութեան ընթացքին եւ թէ անկէ վերջ»: Ապա թուեց այն գործերը, որոնք կատարուած էին Ս. Էջմիածնի մէջ ընտրութենէն ի վեր:

«Կերպարանք տրուած է Մայր Աթոռի Միաբանութեան: Մշակուած է վանական պարզ կանոնագրութիւն մը, հիմնուած ժուժկալութեան, աղքատութեան եւ հնազանդութեան կանոններուն վրայ: Ակնկալուածէն աւելի լաւ արդիւնք տուած են այս կարգադրութիւնները եւ Միաբանութիւնը՝ յատկապէս երիտասարդներ՝ սիրով եւ ոգեւորութեամբ ենթարկուած են անոնց:

Բ. Մարքուած է վանքին մթնոլորտը, որոշ հոգեւորականներ, որոնց ներկայութիւնը վանքէն ներս բաղձալի չէ եղած, հեռացուած են:

4. Ս. Էջմիածնի երիտասարդ Միաբանութիւնը յուսալից եւ խոստմնալից է. անոնց հոգեւոր դաստիարակութիւնը աւելի ամուր հիմքերու վրայ դնելու համար միջոցներ ձեռք առնուած են, օր. Ս. Գրքի ընթերցում, շաբաթը երկիցս քարոզխօսութիւն, եւայլն:

7. Զեռնադրուած են 7 նոր սարկաւազներ:

8. Կրճատուած է աշակերտաց թիւը. ձեմարան պահուած են այն աշակերտները՝ որոնք յոյս ներշնչած են, թէ պիտի նուիրուին եկեղեցական ծառայութեան: Ներկայիս աշակերտաց թիւն է 24, բաժնուած երեք դասարանի վրայ:

9. Էջմիածին պաշտօնաթերթի խմբագրութիւնէն հրաժարած է Փրոֆ. Ա. Աբրահամեան, իր տեղը անցած է Փրոֆ. Ա. Առաքելեան:

10. Ներքին թեմեր վերակազմուելու վրայ են, նոր եկեղեցիներ հետզհետէ պէտք է բացուին. բացուած է Մոսկուայի եկեղեցին. եկեղեցիները վերաբանալու հարցը նպաստաւոր ճանապարհի վրայ է, դժուարութիւնը հոգեւոր մշակներու պակասութեան մէջ է:

11. Բացուած է յատուկ աշխատանոց՝ ուր կը նորոգուին եկեղեցական սպասներ:

12. Կարգաւորուած են դիւանատունը եւ Մայր Աթոռի հաշուապահութիւնը, իրենց ուրոյն պաշտօնեաներով:

ՆՅ-ԴՅ-ԷՅ-ԷՅ-ԴՅ-ԴՅ. — Մայր Աթոռի նիւթական կացութիւնը միխթարական է. ներքին եկամուտներ բաւականաչափ են. տեղական եկեղեցիներու մոմավաճառութեան արդիւնքը կը յատկացուի Մայր Աթոռին: Եթէ թեմեր աւելի լաւ կազմակերպուին՝ եկամուտներ կարելորդ չափով կրնան աւելնալ: Մայր Աթոռի պիւտճէն է 1,800,000 Ռուբլի: Հաւանաբար բաց ունենայ Մայր Աթոռը տարուան վերջը, կը յուսացուի այս բացը գոցել արտասահմանի թեմերէն եկած նուիրատուութիւններով: Կայ նաեւ եկեղեցիներու նորոգութեան հարց: Այս բոլորը կը մտածուի իրագործել արտասահմանի հայութեան օժանդակութեամբ եւ հաւանաբար նաեւ Գալուստ Կիւլպէնկեանի Ֆօնտէն կատարուելիք յատկացումներով:

Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդը, բաղկացած է չորս եպիսկոպոսներէ եւ հինգ աշխարհական անդամներէ, եւ կը գործէ կանոնաւոր կերպով: Ա. Իսահական, իրեն պատուոյ անդամ, թանկագին օժանդակ մըն է Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդին մէջ, Խորհուրդին կը նախագահէ Կաթողիկոսը:

Այս բոլոր ծրագիրները, ըսաւ Վեհափառը, կը հիմնուին գիտակցութեան մը վրայ, թէ Հայաստանեայց Ս. Եկեղեցին մէկ ամբողջութիւն է, գլուխ ունենալով Ս. Էջմիածինը եւ գործակից միւս նուիրապետական Աթոռները եւ թեմերը: Այս գիտակցութիւնը ամէն բանէ վեր պէտք է դասել: Այս գիտակցութեամբ մենք որոշեցինք այցելել արտասահման եւ անձամբ մասնակցել Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Հայրապետական ընտրութեան: Թէեւ ժամանակին հասանք Անթիլիաս, սակայն դժբախտաբար չտեսանք նման գիտակցութենէ մը բխող պայմաններ Անթիլիասի մէջ: Մեր գերագոյն մտահոգութիւնը եղաւ Անթիլիասի ընտրութիւնները կատարուած տեսնել համաձայնութեան եւ համերաշխութեան միջոցառումի մը մէջ: Վեհափառը իսպառ մերժեց կարգ մը թերթերու անպատասխանատու վերագրումը թէ Մայր Աթոռ կուգայ Անթիլիաս յետին միտքերով: «Մեր միակ նպատակն էր, յարեց Նա, որ Անթիլիաս որեւէ ձեւի տակ դուրս չմնար Հայաստանեայց եկեղեցւոյ սիրոյ ամբողջութենէն: Մենք դժբախտաբար այս ոգին չտեսանք այնտեղ: Սիրոյ, եւ համաձայնութեան նպատակին ի վերջոյ պիտի հասնինք. Աստուած պիտի օգնէ մեզի եւ պիտի լուսաւորէ մեր ճամբան»:

Ամեն. Տ. Գարեգին Պատրիարք բոլորին անունով շնորհակալութիւն յայտնեց Վեհափառ Հայրապետին իր յուսադրիչ զեկուցման եւ հակառակ դժուարութեանց՝ իր ոգեւորիչ լուստեսութեան համար: Յոյս եւ վստահութիւն յայտնեց, որ Հայաստանեայց եկեղեցին պիտի պահպանէ իր միութիւնը երեք նուիրապետական Աթոռներու եւ թեմերու անկեղծ եւ անշահախնդիր գործակցութեամբ Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի հետ:

Ժողովի առաջին այս նիստը վերջացաւ ժամը 1ին, ժամը 5ին վերստին գումարուելու որոշումով:

(ՇԱՐՈՒՆԱՅԵԼԻ)